

Osvobození západních Čech

Jaroslav Hora

Nadporučík Jaroslav HORA se vrátil do Plzně z Korutan s náhradním praporem 35. pěšího plzeňského pluku a měl slavnostní řeč při návratu pluku na nádraží v Plzni dne 6. listopadu 1918. Tento jeho článek byl zveřejněn v roce 1934 v Jubilejním sborníku Národní Jednoty pošumavské. Uvádí, že byl pobočníkem podplk. Slezáčka, velitele plzeňského pluku – jeho vzpomínky jsou tedy autentické a doplňují Schiebelovo vyprávění.

Státním převratem 28. října r. 1918 nastal nový ruch a šťastný život. Lid náš v těžkých dobách válečných ztýraný tělesně i duševně, otřesený ztrátami a útrapami, mučený hladem a nedostatkem všech potřeb, tak dlouho provokován občansky, národně, lidsky cizími vojáky, Němci a lichváři, prožil dny mladé své svobody v nadšení čistém a bratrském. Myšlenky na pomstu a odvetu za vytrpěné krivdy zanikly v čisté radosti z úsvitu nové doby.

Rázem se změnil ráz Plzně, ale také blízkého zněmčeného okolí, na Plzni závislého. Tak hned druhého dne oslavují Češi v Líních svobodu mohutným průvodem, jehož se zúčastnilo na 3000 Čechů z celého okolí, děti hromadně opouštějí tamní německou školu a již 3. listopadu vyzývá vůdce českých horníků na Nýřansku Janouš starostu ve Zbůchu, aby vyklidil budovu německé školy pro školu českou. Dne 3. listopadu bylo obsazeno vojenské velitelství v Dobřanech a ustaven okresní národní výbor, který pečuje o zachování pořádku a jmenuje důvěrníky Čechy v zněmčených okolních obcích.

Dne 10. listopadu ustavuje ředitel Kostinec v Chotíkově národní výbor, téhož dne provedena očista obecní správy německé v Hrobčicích a přechází správa obce línské do rukou českých. Dne 17. listopadu dosazena do Lhoty u Dobřan nová správní komise s paritou českých zástupců, 24. téhož měsíce již dává dr. Lukavský na schůzi Čechů podnět k založení české školy v Chotěšově a v příštím měsíci jedná o otevření české školy v Holýšově, Čemínech atd.

Ale Čechové ze vzdálenějších zněmčených krajů ještě dlouho čekali na své osvobození, ba bylo jim vytrpěti zlé ústrky od Němců, kteří najednou hledali spásy ve Wilsonově hesle o sebeurčení národů a zřídili v Liberci svou vlastní vládu pro "Deutschböhmen". Pověstný třebeňský dr. Titta, předseda německého Volksratu, verbuje z vracejících se vojáků německou armádu nové vlády – Volkswehr, přes Bavorsko a Cheb se dovážejí k nám zbraně a jiný válečný materiál, němečtí agitátoři zbavují české úředníky, zřizence a četníky míst, dosazují své lidi, kteří skládají přísahu věrnosti nové vládě "Deutschböhmen". Tito němečtí úředníci nutí rolníky, aby neodváděli obilí komisio-nářům čsl. státu, zabavují vagony potravin, určené pro české území, zastavují dovoz uhlí ze severních Čech pro dráhy a dokonce odpírají potraviny Čechům v zněmčeném území a vydávají je krutému strádání hladem.

Dnes sotva chápeme troufalost litických Němců, kteří ještě 17. listopadu ustavili svůj německý výbor pro libereckou vládu, Němců stodských, kteří 1. prosince svolávají tábor lidu z celého kraje, aby veřejně osvědčili nelásku k novému státu a věrnost vládě Lodgmannově, nechápeme ani smělosti přednosta okresního soudu stříbrského Rödlinga, který odmítal česká podání, posílal akta do Chebu, a když mu bylo krajským soudem plzeňským oznámeno suspendování, sám zbavil úřadu českého soudce.

Ještě v polovině listopadu vázla doprava železniční od Stříbra k Chebu a od Blatna k Žatci, čeští zaměstnanci byli v některých stanicích napadáni ozbrojenou německou milicí a rozjitřeným německým obyvatelstvem, zabavovány jim potraviny i jiný majetek, takže leckde stěží zachránili holé životy.

Bylo tedy nutno zjednatí nápravu vojenským obsazením. 6. listopadu se vracejí pětatictíci od náhradního praporu v Korutanech – pěší pluk č. 35 byl zajat na italském bojišti a druhý domácí pluk zeměbrancecký byl ponechán v pověstném Rumburku – a tvoří první roty ukázněného nového vojska Československého a spolu s oddíly národní gardy se dávají do služeb Národního výboru plzeňského pro tuto osvobozovací akci.

Již 19. listopadu odjíždějí dvě roty p. pl. č. 35 pod velením podplukovníka Viléma Slezáčka, jehož jsem byl pobočником, spolu s delegáty Národního výboru plzeňského do Stříbra. Časně zrána obsazeno starobylé náměstí, zajištěny všechny veřejné budovy, místní Volkswehr odzbrojen a správe hejtmanství Mastalirsch, dosazený Němci, zbaven svého úřadu, na který byl znovu dosazen dřívější okres. hejtman Marschner, starý purkmistr stříbrský Streruwitz s pláčem slibuje věrnost československému státu a v městě ponechána posádka 100 mužů.

Téhož dne v poledne dorazilo vojsko na nádraží do Mariánských Lázní, kde zabavilo pušky a vojenský materiál, dodaný z Chebu, a k překvapení Němců vstupuje do města. Ačkoliv se správce hejtmanství Lehrmann ochotně podvoluje našim rozkazům, dochází ke srocení lidu, štvaného dr. Turbou a vůdci nacionálů, kteří prohlašují, že nemohou ručít za bezpečnost české delegace, obrací se na pražské místodržitelství, odkud dán pokyn, aby se "Česká komise z Plzně" i s vojenskou asistencí vrátila.

Byl to pro nás, československé vojáky, rozkaz velmi trapný. Nemohli jsme ani chápatí troufalosti Němců při čerstvé paměti jejich porážky v světové válce, ale byli jsme rozhořčeni slabostí pražského úřadu, který, snad také pod dojmem referátu jednoho člena naší komise, ukazujícího na slabou vojenskou asistenci 120 mužů a 2 kulometů, dal pokyn k ústupu, ač jsme viděli, že vzorně ukázněným oddílem postačíme k udržení klidu a pořádku v městě.

Němci jásalí a stříbrským občanům tak bylo dodáno odvahy k demonstracím dne 23. listopadu, které zavínil suspendovaný přednosta soudu Rödling a při nichž byl ztýrán okresní hejtman a napadeni i čeští vojáci. Téhož dne odjíždíme do Stříbra s vojenskou posilou, Rödling a strůjci demonstrací zatčeni a odvezeni do Plzně, mladý Hassold, syn pověstného redaktora štvavého listu stříbrského Wacht an der Miesa, před zatčením uprchl. Dnes je tento hrdina poslancem Národního shromáždění a vůdcem německého odboje na Stříbrsku. Již příštího dne státní tajemník zahraničního úřadu vídeňského protestoval proti zatčení Rödlingovu a dokonce žádal, aby se mohl tento štváč zase vrátit "do svého okresu". Zakročení diplomatické však nepomohlo a Rödling byl propuštěn teprve po skončeném vyšetřování.

Zatím z pětatictíků, nastupujících do služby u pluku, byly tvořeny nové oddíly, aby mohla býti obsazena další oblast, ale po zkušenostech z Mar. Lázní jsme se rozhodli provést obsazení sami bez občanských komisí, ale také bez pokynů z Prahy. Plzeňské ředitelství státních drah po sílalo s námi úředníky, potřebné k převzetí služby v obsazených stanicích, a pro zjednání zákonného pořádku provázal nás ředitel plzeňského policejního ředitelství dr. Kračmar.

Dne 2. prosince odjíždí pochodová rota s dvěma kulomety do Horšovského Týna. Na nádraží v Staňkově jsme vyslechli od vážných občanů hrůzné zprávy o německém odboji, zákopech s drátěnými překážkami, kulometech na věži kostela a pod. Bylo tedy telefonní spojení s městem přerušeno a připravili jsme se na boj obrněním vlaku. Na voze před lokomotivou jsem jel s dvěma kulomety a údernou četou, na lokomotivě jel velitel Slezáček. Vlak se blíží k městu, po "nepříteli" nebylo stopy.

Několik volkswehráků, hlídkujících na nádraží, sotvaže nás spatřilo, odhodilo pušky a dalo se na útek. Byli ovšem našimi "úderníky" dohoněni a s ostatním mužstvem, které v čekárně hrálo karty o peníze z "rekvisic", zajati po tu dobu, dokud neoškrabali našim kuchařům brambory. Město bylo obsazeno v klidu, národní výbor rozpuštěn, v úřadech zjednan pořádek, a zatím co se německá dívčí mládež bavila pohledem na své hrdiny a pošilhávala po našich chlapcích, odjeli jsme s částí roty do Poběžovic, kde byla ponechána četa posádkou.

Téhož dne byla poslána asistenční rota do Prachatic. Dne 4. prosince dochází zpráva o obsazení Duchcova a krveprolití při obsazení Mostu. Příštího dne odjela četa národní milice k Žihli, aby zajistila železniční dopravu na Žatec, ale musela před německou přesilou vojenskou ustoupiti do Mladotic. Koleje byly Němci na několika místech vytrhány a pohroženo vyhozením železničních mostů do povětří. Proto již 6. prosince odjíždíme s transportem jedné roty pětaticátníků, zesílené oddílem opěšalé jízdy z Klatov a dvěma děly do Blatna, kde ještě den předtím řádily tlupy ozbrojených sedláků na koních a s "Volkswehrem" ohrožovaly české cestující. Téhož dne jsme obsadili Podbořany a zjednáno spojení s Žatcem.

Němečtí vojáci ustoupili k Bečovu a Karlovým Varům. Proto hned 7. prosince byl obsazen Bečov, zjednán pořádek v Žluticích a Teplé, kam poslán oddíl posádky na dobrou stravu do kláštera k protestujícímu opatu Helmerovi. Následujícího dne, 8. prosince, jsme byli opět v Mariánských Lázních. Tu již nepomohlo sročení poštvaných Němců a rozčilené tvrzení dr. Turby, že neručí za pořádek a naše životy. Vykázal jsem jej ze dveří s poznámkou, že si za ně ručíme sami, byl rozpuštěn německý národní výbor, odzbrojeni vojáci a výkonná moc odevzdána úřadům, zavázavším se poslušností československému státu.

Zesílení další rotou vstoupili jsme 9. prosince do Karlových Varů, kde jsme při odzbrojení německé milice získali veliký počet zbraní a válečného materiálu. Rázným vystoupením zjednali jsme si takový respekt, že nám i tamní ostrostřelci chtěli odevzdati historické pušky z roku šestašedesátého. Dne 12. prosince byl obsazen Falknov za velkého nadšení českého hornictva z okolí, do té doby nevýslovně trpícího žalostnou aprovisací a nedostatkem práce. Den potom byla obsazena také Planá u Mariánských Lázní.

Zbývalo ještě obsaditi Cheb. To byl poněkud těžší úkol, protože se do města stáhla Volkswehr ze severozápadních Čech, pokud nebyla námi odzbrojena, v počtu asi 2.000 dobře vyzbrojených mužů. Podplukovník Slezáček provedl několik přesunů vojska v obsazené části a shromáždil v Karlových Varech celý prapor pětaticátníků s kulomety a dvěma děly pro akci chebskou.

Hned po návratu z Falknova jsem z Mariánských Lázní starostovi chebskému telefonicky oznámil, že jménem Čsl. státu obsadíme Cheb, i tážeme se, zda je městská správa a tamní národní výbor ochoten vydat město po dobrém, nebo jinak že zlomíme jejich odpor postupem válečným. Polekaný starosta nebyl s počátku mocen slova, konečně si vyžádal několik hodin lhůty k svolání porady. Přesně v stanovenou hodinu se hlásil Cheb. Starosta počal předčítáním plamenného protestu, poukazoval na to, že

Chebští se obrátili telegraficky na presidenta Wilsona s prosbou za ochranu práva sebeurčení Němců, že rovněž telegraficky žádali generalissima spojenecké armády generála Focha, aby, musí-li již dojíti k obsazení Chebu, byli do města vysláni vojáci francouzští, že právě telegraficky upozornili pražskou vládu na nedozírné následky obsazení českým vojskem a že i ministra národní obrany Klobáče žádali za odklad, dokud nedojde rozhodnutí z Paříže.

Když jsem trval na tom, aby mi dal jasnou odpověď, buď kladnou nebo zápornou, přerušil na chvíli rozmluvu a po úradě se shromážděnými členy německé národní rady oznámil, že za těchto okolností, chtějí-li šetřit životů občanů svých i našich (!) ,jim nezbývá než se podrobiti násilí, ale že by přece jen prosili, aby se mohli zástupci Chebu s námi sejiti k jednání o podrobnostech vydání města a, oč nám šlo nejvíce, všeho majetku bývalého rakouského eráru.

Protože byl Cheb pro nás, vojáky, i tvrdý oříšek jako středisko četných státních úřadů, k jejichž převzetí jsme potřebovali spolehlivých českých úředníků, které nám mohli poslat jen úřady pražské, svolili jsme k jednání a žádali telegraficky pražská ministerstva za vyslání delegátů k poradě, která byla stanovena do Karlových Varů o dva dny později. Přijeli k ní zástupci ministerstva vnitra, národní obrany, železnic a financí. Z Chebu přijeli vůdcové německé rady, Friedrich a Künzl, velitel Volkswehru a vůdce německé sociální demokracie.

Úvod jednání byl velmi bouřlivý. Chebští zase čtli protest, v němž neuznávali čsl. vlády, opírajíce své nároky na zvláštní postavení Chebska i o Palackého, prohlásili, že nevpustí Čsl. vojáků do města a žádali za odklad až do rozhodnutí z Paříže. Vyhrožovali odporem "až do posledního dechu". "Snad budeme přemoženi," pravil velitel Volkswehru, "ale buďte jisti, že se také z vás nikdo živ nevrátí z ulic chebských." Obrat nastal, když se ujal slova podplukovník Slezáček, prohlásil, že jednání končí, a nařídil, aby byly ihned provedeny jeho pokyny k pochodu na Cheb. Tu teprve vystoupil ze zálohy čtvrtý chebský delegát, zástupce německé sociální demokracie, a doporučoval smírné řešení. Odtud mělo jednání, jež vedl Slezáček, rychlý spád a nakonec zástupci Němců prohlásili, že se podrobují československému státu, rozpustí Volkswehr, vydají zbraně i všechn erární majetek.

Požadavek Slezáčkův, abychom obsadili chebské nádraží a převzali je do vlastnictví našeho státu, narazil na odpor – nikoli Němců, nýbrž zástupce ministerstva železnic. Měl v té příčině instrukce, podle nichž to byla otázka diplomatická, poněvadž čsl. stát prý musí převzít závazky bývalé monarchie a uznati nároky státu sousedního, zvláště když prý ještě není jisto, připadne-li Chebsko mírovou smlouvou našemu státu. Nic nepomohlo, když jsme ukazovali na právo revoluce i výhody, jež získáme postavením odpůrců před hotovou věc.

Vzpomínám si dnes, jak dovedl Annunzio proti jasnému ustanovení mírových smluv získati Italům Rjeku a jak se na ně neohlíželi ani Poláci při obsazení Vilna. My jsme tehdy nesměli obsadit ani nádražní budovu ač jsme měli bezpečné zprávy že bavorští železniční zaměstnanci již naložili všechn svůj nábytek do železničních vagonů a čekají na pokyn k odjezdu. Jaká hmotná škoda byla způsobena státu, jak bylo ublíženo rozvoji české věci na Chebsku, pomyslíme-li, kolik set českých zaměstnanců by rozmnožilo naše hraničáře. Ale nejvíce byl touto osudnou slabostí ohrožen vojenský obranný zájem státu.

A tak 16. prosince za zpěvu českých písní vstoupil první prapor pětatřicátníků do Chebu za úplného klidu v městě. Jak důležité bylo i pro naši armádu rychlé obsazení Chebu, vyplývá také z číslic zabaveného válečného materiálu: více než 3.000 pušek, na 500 karabin, 50 kulometů a dvě houfnicové baterie pomohly vydatně k vyzbrojení vojska, které bylo brzy po tom posláno na Slovensko.

Za několik dní byl obsazen Aš (20. prosince), 29. prosince obsazen Tachova Jáchymov, 4. ledna vstupují pětatřicátníci do Nýdku a za tři dny obsadili Kraslice a bývalý zajatecký tábor v Jindřichovicích, vyplněný německým obyvatelstvem.

To již stál na západních hranicích našeho státu celý pluk o třech praporech jako ukázněný a nadšený strážce mladého státu, aby za pět neděl uzavřel bezpečně hranice od Jáchymova až po Všeruby u Domažlic, když veliký dr. Rašín prováděl svou geniální reformu měnovou.

Dnes vzpomínám s úctou zesnulého vůdce celé akce generála Slezáčka, který svou energii později skvěle uplatnil v bojích na Slovensku, a s obdivem vzpomínám milých pětatřicátníků, kteří dokázali, že jsou hodnými druhy svých zahraničních bratří legionářů, a – jak také potvrdilo pochvalné uznání zemského velitelství – stali se chloubou československé armády.

Zněmčené území západních Čech bylo osvobozeno. Čeští hraničáři, do té doby krutě strádající lidsky i národně, všude nás vítali se slzami radosti a hlubokého dojetí. A bylo jich tolik, že jsme již tehdy poznali, že obsazené území je naše nejen po právu historickém, ale také po právu přirozeném.

Nastala jim nova doba lepšího života. Bohužel však ještě ani dnes nejsou splněny mnohé jejich tehdejší naděje a oprávněné tužby.